

PARZPOREDITEV IN RAST PREBIVALSTVA

GOSTO IN REDKO POSELJENA OBMOČJA

Gostota prebivalstva je razmerje med številom prebivalstva in površino. Pove nam koliko prebivalcev živi na kvadratnem kilometru površja.

Najgosteje poseljena območje so: V in J Azija, Z in Sr Evropa ter SZ del ZDA

Na razporeditev prebivalstva vpliva:

- podnebje
- relief
- dostopnost do vode
- kakovost prsti
- rastlinstvo
- zgodovinski in gospodarski razvoj
- prometna dostopnost
- politične razmere

SPREMINJANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA NA SVETU IN DEMOGRAFSKA EKSPLOZIJA

Na svetu je šest milijard prebivalcev in število še narašča. Vzroki za to pa so **izboljšane zdravstvene razmere v povezavi z gospodarskim napredkom.**

Eksplzija prebivalstva/demografska eksplozija je hitro naraščanje prebivalstva, značilno predvsem za države v razvoju.

Posledica pa je nezaposlenost in primanjkovalje hrane.

RODNOST, UMRLJIVOST IN NARAVNI PRIRAST

RAZLIČNA RODNOST PO SVETU

Na rast števila prebivalstva vplivata rodnost in umrljivost.

Rodnost ali **nataliteta** ponazarja število živorojenih otrok na 1000 prebivalcev določenega območja v enem letu. Izražamo jo z pomili (tudi %).

Pa tudi pokrajine znotraj držav se glede na rodnost razlikujejo. Vzroki za to so:

- ⇒ **biološki dejavniki** - delež žensk v družbi od 15 do 45 leta
- ⇒ **stopnja gospodarske razvitosti** - bolj razvite, manjše družine
- ⇒ **kulturni dejavniki** - načrtovanje družine, vera, tradicija, ...

UMRLJIVOST IN BOLEZNI SODOBNEGA SVETA

Umrljivost ali **moraliteta** ponazarja število umrlih na 1000 prebivalcev v enem letu.

Umrljivost se je po drugi svetovni vojni zmanjšala, ker je **napredovala medicina**. Gospodarsko bolj razvite države imajo boljše razmere in zdravstvo, kot v najrevnejših, vendar pa se dogaja da je kljub vsemu **narasla umrljivost**, saj se je:

- ⇒ **močno zvečal delež starejšega prebivalstva**
- ⇒ **nepravilna prehrana**
- ⇒ **alkoholizem in droge**

Ne pa kot v manj razvitih predelih:

- ⇒ **lakota**
- ⇒ **slabe higienske razmere**

Na umrljivost pa vplivajo tudi:

- ⇒ vojne
- ⇒ naravne katastrofe
- ⇒ bolezni (epidemije)

NARAVNI PRIRAST IN TEORIJA DEMOGRAFSKEGA PREHODA

Naravni prirast ponazarja razliko med rodnoštvom in umrljivostjo (št. novorojenih otrok in št. umrlih) na 1000 prebivalcev v enem letu.

Teorija demografskega prehoda povezuje gospodarski razvoj in spreminjanje družbe zaradi **deagrarizacije** (opuščanje kmetijstva) in **urbanizacije** (širjenje mest) ter pojasnjuje spreminjanje naravnega gibanja prebivalstva (rodnost, smrtnost, naravni prirast).

Po teoriji demografskega prehoda gre prebivalstvo skozi štiri faze:

faza	rodnost/ umrljivost	n. prirast	vzrok za tako stanje
prva faza	<u>visoka</u>	<u>nizek</u>	<u>vojne in epidemije</u>
druga faza	<u>rodnost visoka, umrljivost pade</u>	<u>zelo velik</u>	<u>velika industrija</u>
tretja faza	<u>rodnost majhna</u>	<u>manjši</u>	<u>načrtovanje družine</u>
četrti faza	<u>nizka</u>	<u>zelo nizek</u>	<u>zaposlenost žensk</u>

SELITVE

VZROKI ZA SELITVE SO RAZLIČNI

Mobilnost je sposobnost selitve in spreminjanja kraja bivanja

Selitev ali **migracija** je spreminjanje stalnega bivališča.

priseljavanje ali **imigracija** **odseljevanje** ali **emigracija**

Migracijski saldo je razlika med priseljavanjem in odseljavanjem. Lahko je pozitiven v krajih, kjer je prisotno priseljavanje ali pa negativen.

Vzroke za selitev pa delimo na:

- **ekonomske** ali **gospodarske vzroke**:
 - o v manj razvitih državah, selitev v drug kraj zaradi **brezposelnosti**
 - o selitev **z dežele v mesta**
 - o selitev iz hribovitih predelov **v nižine**
 - o selitev **nadarjenih ljudi v razvitejše države** (Amerika)
- **politični vzroki** - države z nedemokratično ureditvijo in zatiranjem političnih pravic, **spreminjanje meja, vojne**
- **verski vzroki** - selitve zaradi **verskih pregananj ali sporov**

OBLIKE SELITVE GLEDE NA PROSTOR, ČAS IN DRUGA MERILA

Glede na prostor:

NOTRANJE SELITVE

ZUNANJE SELITVE

(med različnimi kraji)

(med državami)

čezmorske selitve

Glede na čas:

ZAČASNE SELITVE

STALNE SELITVE

selitve delavcev

(zdomci)
delo)

sezonske

(sezonsko

selitve iz osebnih /ekonomskih razlogov

prisilne selitve

(politični pritiski -
begunci)

dnevna migracija
(odhajanje v službo v drug kraj)

POSLEDICE SELITEV IN TIPI DEMOGRAFSKIH OBMOČIJ

Posledice v državah priseljevanja:

- izboljšanje starostne sestave prebivalstva
- povečana delovna storilnost
- izmenjavanje navad, običajev □ družba se laže prilagaja gospodarskemu napredku
- trenje in težave pri simbiozi novih kultur

Posledice v državah odseljevanja:

- naraščanje deleža ostalega prebivalstva
- pomanjkanje delavne sile in strokovnega kadra
- družba postane pasivna in neprilagodljiva sodobnim procesom

Skupno gibanje prebivalstva je seštevek naravnega prirasta in selitev na nekem območju. Ločimo tri tipe demogeografskih območij:

- **območja zgostitve prebivalstva** - močno priseljevanje, velik prirast, gospodarski razvoj
- **območja stagnacije prebivalstva** - št. prebivalcev se ne spreminja bistveno
- **območja praznjenja** ali **depopulacije** ali **demografsko ogrožena območja** - negativen prirast, močno odseljevanje, gospodarsko slabo razvita območja, prometno odmaknjen svet

BIOLOŠKE SESTAVE PREBIVALSTVA

RASNA SESTAVA PREBIVALSTVA IN RASIZEM

Rasna sestava je opredeljevanje prebivalstva po rasni pripadnosti. Delimo jo na tri rase:

- rumeno
- belo
- črno

Zaradi vse večje globalizacije pa pride do mešanja ras. Tako dobimo **mešance**, in sicer mestici (mešanci med belci in indijanci), mulati (med belci in črnici) in zambi (med indijanci in črnici).

Rasne razlike so bile osnova za nastanek **rasizma** – ideologija, ki poudarja večvrednost lastne rase in manjvrednost drugih ras.

SPOLNA IN STAROSTNA SESTAVA PREBIVALSTVA

Spolna sestava prikazuje razmerje med številom moških in žensk (v razvitih državah, je v obdobju staranja več žensk). Na spolno sestavo prebivalstva pa vplivajo tudi razne vojne (izgube vojakov), ...

Starostna sestava prikazuje delež prebivalstva po starostnih skupinah: mlado, zrelo, starejše. Odvisna je od stopnje gospodarske razvitosti (v manj razvitih državah več otrok, v bolj razvitih pa starejših).

Pričakovano trajanje življenja pove, kakšna bo povprečna življenjska doba na novo rojenega prebivalca neke države.

SRAROSTNE PIRAMIDE IN PROJEKCIJE PREBIVALSTVA

Starostne piramide so grafični prikazi starostne in spolne sestave prebivalstva.

Projekcija prebivalstva je izračun števila prebivalcev neke države v prihodnjih obdobjih in se prikazujejo z grafi. S starostno-spolno sestavo lahko predvidimo prihodnje gibanje števila prebivalcev in s tem načrtujemo prihodnost družbe.

DRUŽBENE SESTAVE PREBIVALSTVA

EKOMOMSKA SESTAVA PREBIVALSTVA

Ekonomska sestava prebivalstva nam pove koliko in v katerih dejavnostih je prebivalstvo aktivno.

Glede aktivnosti ločimo:

AKTIVNO PREBIVALSTVO

zaposleni ljudje

NEAKTIVNO PREBIVALSTVO

upokoјenci

dijaki,...

Dejavnostna sestava prebivalstva: pove v katerih dejavnostih je prebivalstvo zaposleno.

primarne dejavnosti
dejavnosti

(kmetijstvo, gozdarstvo,
kultura,
ribolov)

sekundarne
dejavnosti

(rudarstvo, industrija,
gradbeništvo)
...)

terciarne dejavnosti

(promet, trgovina, turizem,

kvartarne

(izobraževanje,
zdravstvo, ...)

storitvene dejavnosti

Visok delež zaposlenih v primarnem sektorju □ nizka gospodarska razvitost.

Ločimo tri faze v razvoju družbe:

- **predindustrijska družba** - večina primarnega sektorja, pred industrijsko revolucijo

- **industrijska družba** - širjenje industrije, sekundarni sektor
- **poindustrijska družba** - večina terciarnih in kvartarnih dejavnosti

Dejavnostna sestava je povezana tudi s starostjo (starejše generacije → tradicionalne dejavnosti - kmetijstvo, ...).

VERSKA SESTAVA PREBIVALSTVA

Na versko sestavo je **vplival zgodovinski razvoj prvih civilizacij** vse do danes.

Najbolj razširjene vere so:

- krščanstvo (na vseh kontinentih)
- islam (S Afrika, J Aziji)
- hinduizem (Indija)
- budizem (V in JV Azija)

Največ pripadnikov pripada krščanski veri, delimo pa jih na:

katoličane

pravoslavne

protestante

Plemenska verstva so se ohranila le še v najbolj nerazvitih delih sveta.

Velik **del človeštva**, ki pa ne pripada nobeni veri imenujemo **ateisti**.

Verska pripadnost ljudi pa vpliva tudi na njihov način življenja, miselnosti, arhitekture, umetnosti, gospodarstva, prehrane, ...

NARODNA SESTAVA PREBIVALSTVA

Narod je družbena skupnost na določenem ozemlju, ki jo povezujejo zgodovinski razvoj, kulturne in jezikovne sorodnosti.

Narodnost je pripadnost določenemu narodu.

Državljanstvo je pravno razmerje med državo in državljanom, povezano z pravnicami in dolžnostmi.

Narodna manjšina je del naroda, ki je zaradi zgodovinskega razvoja ostal zunaj meje.

Narodna sestava prebivalstva pa se lahko močno spremeni z **selitvami**, če ima en narod večji naravni prirast kot drugi, ...

JEZIKOVNA IN IZOBRAZBENA SESTAVA PREBIVALSTVA

Na svetu obstaja več kot 3000 različnih jezikov.

Jezikovne skupine so skupine v katere povezujemo sorodne jezike (indoevropščina, kitajsko-tibetanska).

Svetovni jezik je jezik, ki ga govori večina ljudi (angleščina zaradi globalizacije, računalnikov)

Izobrazbena sestava nam prikaže stopnjo izobrazbe na nekem območju in je povezana z gospodarsko razvitostjo.